

мент не має відповідного закону щодо матеріально-технічного забезпечення, хоча проект такого закону був розроблений та переданий Кабінету Міністрів України ще у 1999 році.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення п'ятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 28-29 січня 2003 року.
2. Державний комітет статистики України, 2004 рік.
3. Одеське обласне управління статистики, 2003 рік.
4. К.В. Колузанов. Аналіз формування матеріально-технічної бази АПК в період його реформування //Вісник п'ятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К. – 2003. – С. 374-376.
5. В.П. Ситник. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні //Економіка АПК. – 2003. – №2. – С. 19-29.

УДК 637.12:631.11:(477.72)

ВИРОБНИЦТВО МОЛОКА В СЕЛЯНСЬКИХ (ФЕРМЕРСЬКИХ) ГОСПОДАРСТВАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

А.О.Попова, ст. викладач

Херсонський державний аграрний університет

У період реформування агропромислового виробництва в області, як і по Україні в цілому, з'явилася нова категорія сільськогосподарських підприємств — селянські (фермерські) господарства.

Вже в 1996 році в області налічувалося 2726 таких господарств, а в 2002 році їх кількість збільшилася до 3100. Площа сільськогосподарських угідь цих господарств у 2002 році разом з орендованими землями досягла 179,6 тис.га, або 9,13% від загальної площі таких угідь області, а площа ріллі у тому числі відповідно — 167,2 тис.га, або 9,43% загальної площі ріллі області (табл.1).

На кожне фермерське господарство області в 2002 році в середньому припадало 57,9 га сільськогосподарських угідь, у тому числі 53,9 га ріллі.

Таблиця 1

**Динаміка площ земельних угідь
у селянських (фермерських) господарствах області***

Показники	Роки						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Кількість господарств (одиниць)	2726	2859	2940	3022	3013	3080	3100
Площа с.-г.угідь, тис.га	94,1	95,9	97,6	108,3	139,9	172,6	179,6
у т.ч.ріллі	84,1	84,8	86,2	97,1	127,5	160,4	167,2
Питома вага ріллі в площі с.-г.угідь, %	89,37	88,43	88,32	89,66	91,14	92,93	93,10
Припадає в середньому на одне господарство, га:							
с.-г.угідь	35	34	33	36	46	56	57,9
у т.ч. ріллі	31	30	29	32	42	52	53,9
Питома вага фермерських господарств у загальній площі:							
с.-г.угідь, %	4,78	4,88	4,96	5,50	7,11	8,77	9,13
ріллі, %	4,75	4,79	4,87	5,48	7,19	9,05	9,43

* Для складання таблиці використані статистичні дані [1, 2, 3].

Розораність сільськогосподарських угідь була високою і сягала понад 93%. За загальною площею землекористування селянські (фермерські) господарства області на сьогодні є значною категорією господарств. Основним виробничим напрямком діяльності фермерських господарств впродовж усіх досліджуваних років було виробництво зернових культур і насіння соняшнику. Питома вага зернових та зернобобових культур у структурі посівних площ фермерських господарств в окремі роки становила від 67,8% до 70,7%, а посівів соняшнику на насіння — від 17,7% до 25,2% [1].

Галузь тваринництва в цілому і молочне скотарство зокрема в селянських (фермерських) господарствах області в усі досліджувані роки (1996-2002) були розвинені слабо. Чисельність поголів'я корів в селянських (фермерських) господарствах області в усі досліджувані роки була вкрай низькою. У 1996-1998рр. вона становила 1,0 тис. голів, у 1999-2000рр. — лише 0,1 тис. гол. і в 2001-2002рр. — 0,2 тис. гол. (табл.2). Цільність поголів'я корів на 100 га сільськогосподарських угідь в селянських (фермерських) господарствах у 2002 році була у 68 разів меншою, ніж у цілому в усіх категоріях господарств області. Виробництво молока в селянських (фермерських) господарствах у 1996 році становило 2,7 тис. тонн, у 1999 році — 2,9 тис. тонн, а у 1998 році — 3,1 тис. тонн. В останні чотири досліджувані роки

виробництво молока становило лише по 0,3 тис.тонн. Питома вага молока, виробленого в фермерських господарствах, у загальному його виробництві впродовж останніх років становила лише 0,08-0,09%.

Таблиця 2

Оцінка стану виробництва молока в селянських (фермерських) господарствах Херсонської області*

Показники	Роки							
	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Чисельність поголів'я корів у господарствах всіх категорій області (на кінець року), тис.гол.	272,2	209,5	185	167	152	123	123	121
у тому числі в селянських (фермерських) господарствах	-	1,0	1,0	1,0	0,1	0,1	0,2	0,2
Питома вага корів в фермерських господарствах, у загальному поголів'ї корів в області, %	-	0,5	0,54	0,6	0,07	0,08	0,16	0,17
Валове виробництво молока господарствами всіх категорій області, тис.тонн	799,0	430,1	361	365	338	320	336	380
у тому числі: селянськими (фермерськими) господарствами	-	2,7	2,9	3,1	0,3	0,3	0,3	0,3
с.-г.підприємствами без селянських (фермерських) господарств	688,7	245,8	174	176	153	98,3	72,1	60,5
господарствами населення	110,3	181,6	184	186	185	222	264	319
Питома вага виробництва молока в загальному його виробництві, %:	-	0,63	0,80	0,79	0,09	0,09	0,09	0,08
селянськими (фермерськими) господарствами	86,20	57,15	48,27	48,33	45,14	40,71	21,45	15,93
сільськогосподарськими підприємствами	13,80	42,22	50,93	50,88	54,77	69,20	78,46	83,99
господарствами населення	406	218	184	186	172	163	171	193
Виробництво молока на 100 га с. г. угідь в області - всього, ц	-	29	30	30	3	2,3	1,9	1,6
у тому числі: в селянських (фермерських) господарствах	361	143	102	105	96	77	62	59
в с.-г.підприємствах								

* Для складання і розрахунку таблиці використані статистичні дані [1, 2, 3].

Наведені показники свідчать, що виробництво молока у селянських (фермерських) господарствах області знаходиться не просто на вкрай низькому, а практично на нульовому рівні.

Основною причиною відмови селянських (фермерських) господарств від виробництва молока, як і інших видів продукції тваринництва, занепаду галузі в сільськогосподарських підприємствах, на наше переконання, є збитковість виробництва цих видів продукції впродовж останніх семи-восьми років, насамперед через багаторазовий диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та на продукцію промисловості, що поставляється сільському господарству.

Без сумніву, справедливо зазначають вчені-економісти, які говорять "...якщо виробнику не вигідно виробляти продукцію, то кожний власник буде намагатися позбутися виробництва, яке приносить йому збитки, навіть якщо це його власність" [4].

Згубність для сільськогосподарського виробництва диспаритету цін, на нашу думку, все більше розуміє влада держави. Як зазначив Прем'єр-міністр України В.Янукович, "за період з 1990 року по 1999 рік ріст цін на ресурси, споживані сільським господарством, вшестеро перевищив ріст цін на сільськогосподарську продукцію. Диспаритет набув загрозливих масштабів" [5].

За оцінкою Президента України Л.Кучми "... у 2000 році вперше індекс цін на сільськогосподарську продукцію на 10% перевищив індекс цін на промислову продукцію.

Цьому сприяли радикальні заходи щодо наведення порядку на аграрному ринку, запроваджені Президентом України в першому півріччі 2000 року. Однак, ці перші позитивні тенденції, які так тяжко далися, були не закріплені й урешті — втрачені. За 2001-2002 роки диспаритет цін знову зріс на 22%" [6].

Селянські (фермерські) господарства області сьогодні — це дрібні і економічно слабкі сільськогосподарські формування зі слабкою матеріально-технічною базою, з вкрай обмеженими фінансовими можливостями інтенсифікації та розширеного відтворення, які, за нашою оцінкою, в найближчі десять років не зможуть стати скільки-небудь вагомими виробниками молока. Така оцінка впливає з аналізу економічного стану цих господарств та реальних можливостей швидкого поповнення основних виробничих фондів.

Селянські (фермерські) господарства області у 2002 році мали 1392 трактори, або один трактор на два господарства, 255 зернозбиральних комбайнів, або один комбайн на 12 господарств. У власності фермерських господарств було 455 вантажних автомобілів (один автомобіль на сім господарств), 666 сівалок (одна сівалка на п'ять господарств). Енергозабезпеченість (на один гектар сільськогосподарських угідь) становила лише одну кінську силу, а фондозабезпеченість (на один гектар сільськогосподарських угідь) – лише 420 грн.

Рівень рентабельності виробництва селянських (фермерських) господарств області у 2002 році становив 7,1%. У розрахунку на одне фермерське господарство в середньому було одержано 859 грн. чистого прибутку. Нема необхідності доводити, наскільки мізерною є ця сума. Саме через фінансову скруту, відсутність грошей понад 85% фермерських господарств області у 2002 році не вносили мінеральні добрива, майже 93% господарств не обробляли посіви хімікатами. Понад 98% фермерських господарств не вносили органічні добрива. При такому використанні ріллі родючість ґрунтів швидко знижується, земля виснажується.

Витрати на придбання сільськогосподарської техніки в середньому на одне фермерське господарство області у 2002 році становили лише 1,6 тис.грн., у тому числі за рахунок кредитів банків – 48 грн. Природно виникає питання: через скільки років за умови таких інвестицій фермерські господарства будуть мати міцну матеріально-технічну базу? Мабуть, це недоречне питання, якщо зважати на те, що вартість придбання, наприклад, лише одного колісного трактора тепер сягає понад 50 тис.грн.

Не можна не погодитися з твердженням академіка І.Лукінова, який зазначає, що доти, доки фермерські господарства залишатимуться на примітивних технологіях і економічно-організаційних засадах неконкурентоспроможними, їх економічна роль буде нульовою. І ніякі пропагандистські заклики й гасла, як би емоційно вони не проголошувалися, розвитку фермерства не допоможуть [7].

Об'єктивна оцінка стану виробництва молока в селянських (фермерських) господарствах, яким би незначним воно не виявилось, дозволяє визначити на найближчу і віддалену перспективу

основні напрямки розвитку молочного скотарства в області, суттєвого збільшення валового виробництва молока.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селянські (фермерські) господарства Херсонської області у 2002 році // Статистичний збірник. – Херсонське обласне управління статистики. – Херсон, 2003. – 44с.
2. Наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях // Статистичний збірник. – Державний комітет статистики України. – К., 2002. – 48с.
3. Статистичний щорічник Херсонської області за 2002 рік // Херсонське обласне управління статистики. – Херсон, 2003. – 361с.
4. П.Т.Саблук, В.Я.Месель-Веселяк. Аграрна реформа – зрушення і проблеми // Економіка АПК. – 1997. – № 4-5. – С.3-15.
5. В.Янукович. Благополучні макроекономічні показники нас не заколисують // Тези доповіді Прем'єр-міністра України на Всеукраїнській нараді з питань стратегії розвитку аграрного сектору 7 лютого 2003 року. – Сільський час. – 2003, 14 лютого. – №11 (394). – С.3-4.
6. Л.Кучма. Чи варто пробиватися на світовий ринок через стіну // Виступ Президента України на Всеукраїнській нараді з питань стратегії розвитку аграрного сектору 7 лютого 2003 року. – Сільський час. – 2003, 12 лютого. – № 10 (393). – С.3-4.
7. І.Лукінов. Агропромислова політика у макроструктурних пріоритетах // Економіка України. – 1996. – №10. – С.4-18.

УДК 613:16

ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КРАЇН З РОЗВИНУТОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Н.В.Папуніцька, асистент

Подільська аграрно-технічна академія, м.Кам'янець-Подільський

Основні задачі, які стоять перед аграрною реформою, зводяться, головним чином, до структурної перебудови аграрного сектору, приватизації землі та реорганізації сільськогосподарських виробничих одиниць, створення ринкової інфраструктури сільського